

Persbericht Adviesraad Internationale Vraagstukken 11 december 2020

Hervorming van het Europese asielbeleid vergt vertrouwensherstel tussen EU-landen en duurzame partnerschappen met landen buiten Europa

Het gemeenschappelijk Europees asielstelsel vertoont grote tekortkomingen die duidelijk zichtbaar werden tijdens de vluchtelingencrisis van 2015-2016. Onderhandelingen over een hervorming van het stelsel belandden al snel in een impasse. Belangentegenstellingen tussen Europese landen van eerste aankomst, bestemmingslanden en overige landen zijn tot nu onoverbrugbaar gebleken, mede door een ernstig gebrek aan vertrouwen tussen de lidstaten. Onvrede over fundamentele onevenwichtigheden in het asielstelsel gaat hand in hand met tekortschietende implementatie. Zonder overeenstemming tussen alle lidstaten zal daarom geen hervorming tot stand kunnen komen.

In het vandaag gepubliceerde advies 'Het Europese asielbeleid: twee grote akkoorden om de impasse te doorbreken', opgesteld op aanvraag van de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, stelt de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) dat een doorbraak twee akkoorden vergt: een intern akkoord dat een nieuw evenwicht in de solidariteit en verantwoordelijkheden tussen de EU-lidstaten vastlegt en een extern akkoord dat effectieve afspraken met derde landen over terug- en overname behelst, gebaseerd op gedeelde belangen.

Voor het interne akkoord vormen de recente voorstellen van de Europese Commissie voor een nieuw asiel- en migratiepact een goede aanzet. Voorwaarde voor een doorbraak in de impasse is allereerst herstel van vertrouwen. De voorgestelde flexibele benadering bij het herverdelingsmechanisme voor asielzoekers, waarbij landen desnoods op andere manieren aan de gezamenlijke inspanning meedoen, kan een akkoord dichterbij brengen. Dit komt vooral Oost-Europa tegemoet. Dit vergt voor de AIV wel dat alle lidstaten evenredig en zichtbaar bijdragen. Om het overbelaste Zuid-Europa te helpen kunnen EU-agentschappen zoals Frontex en EASO worden versterkt. Nederland zal moeten erkennen dat de huidige "Dublin-systematiek" een onevenredige last legt bij de aankomstlanden en zou die erkenning – onder voorwaarden - alvast kunnen uitdrukken in concrete stappen en gebaren. Zo kunnen de lidstaten elkaar stapsgewijs tegemoet komen en vertrouwen herstellen. Te denken valt aan relocatie van asielzoekers uit (Griekse) vluchtelingenkampen of meedoen met het plaatsen van op zee geredde migranten, indien door de zuidelijke lidstaten stappen worden gezet in de richting van een grensprocedure aan de buitengrenzen van de Unie. Alleen zo zullen de registratie, eerste selectie en opvang van binnenkomers aan de (zuidelijke en zuidoostelijke) buitengrenzen van de Unie tot stand kunnen komen, die voor Nederland en West-Europa zo cruciaal zijn.

Tegelijk moet werk worden gemaakt van een extern akkoord tussen de Europese Unie als geheel en buitenlandse partnerlanden in met name Afrika. Zonder medewerking van landen van herkomst en doorreis is geen effectief terugkeerbeleid mogelijk, terwijl dat een onmisbare schakel is in de asielketen. Zonder terugkeer van wie geen recht op asiel heeft, nemen problemen rond illegaliteit toe. De Europese Unie zal daarom veel steviger moeten inzetten op partnerschappen met herkomst- en doorreislanden dan de Commissie momenteel bepleit. Dergelijke partnerschappen vergen nieuwe administratieve structuren en een besef dat ze alleen duurzaam zijn op basis van gedeelde belangen. Naast klassieke elementen zoals markttoegang zullen ook hervestiging van vluchtelingen en (circulaire) legale migratie voor werk en studie van mensen uit de partnerlanden deel van een dergelijk pakket moeten uitmaken.

De AIV is verder van oordeel dat de regering er goed aan doet het publieke debat over asiel en migratie actief te informeren en stimuleren en in het bijzonder ook aandacht te schenken aan de Europese en internationale aspecten daarvan. Een jaarlijks 'Staat van de migratie'-debat kan daartoe bijdragen.

De AIV wijst er ten slotte op dat vooruitgang in Europa op dit dossier dringend nodig is. In de eerste plaats moeten we voorbereid zijn op een mogelijke nieuwe vluchtelingencrisis; de COVID-19 pandemie vormt een extra risico in dit opzicht. De huidige impasse voedt verder een gevoel van controleverlies bij het Europese publiek over asiel en migratie. Dit ondermijnt het draagvlak voor asielverlening, gebaseerd op solidariteit en medemenselijkheid ten aanzien van diegenen die bescherming behoeven en zoals vastgelegd in internationale verdragen. Zonder een fair en werkzaam Europees asielbeleid komt ook Europa's internationale handelingsvermogen in de knel en neemt het risico op instabiliteit rond het Europese continent toe. De gevolgen daarvan zullen direct voelbaar zijn, aan de Europese buitengrenzen en binnen de Europese Unie.